

men worden. Hoe er den microscopisch tuberculose bacillen zijn met tuberculose moeilijkheid werd dat de bacil van bepaalde kleuring derkennen. Wanneer van een patiënt wordt opgegeven, tuberculose, dan methode, waaraan men is verbonden, en vinden wij in den mond et daar tot een

zichte van andere wij een zeer kleine tuberculose bacillen. Daarna wordt de kleurstof afgescheiden, dan de zekere hoeveelheid worden. Met vergoten en flink de preparaten van sterke zuurdrinking gebracht de zoo moeilijk in tegenstelling die de kleurstof van de tuberculose

aten onder den spatum al naar vullen bevat. Ook zoeken materiaal en, de bacillen, de bacillen, waarna verder als vorden. Toch in alle gevallen en boter ook bevinden zich bacteriën, waar Ja, niet alleen cillen, wat vorm gelijkens op te rkingen komen er overeen. Ondoor het micros-

een andere ma- Men gaat deze bodembezinksel opaalde, scherp mmige organen in eenigen tijd tmaken of inderveest zijn. hoe de verwekt groote bacteriechzelf genaamd memen in een duidelijk te ma- nist zelf in het den tegen den lat de patiënten p genezing zeer dan nog even tuberculose bij rband met haar ansch.

K. H.

EN
RWUS

pen".

titel: „De Wet-
Ds C. A. Vreug-
leine brochure
Bijbelsche Op-
nderloo.

e gedachte, dal
n, hoe in 1883,
r bedoelde wet
eember in de
zoodat Koning
reeds kon be-
der dankbaar-
rinning terug
lk uit het oog
erd is, in en
ingen men zich
e, om aan het
en in overeen-
doop afgelegd.
rden vergeten.
van den strijd

heeft verduurd, langzamerhand is heengegaan, daar is het zeer noodig, dat de historie wordt meege- deeld aan de ouders van tegenwoordig en ook aan het jongere geslacht. Wij hebben namelijk vaak de groote fout, dat we weldaden genieten, alsof ze ons zoo van zelf toekomen en vergeten dan maar, hoe groote moeite het gekost heeft, ze te veroveren, maar dan door degenen die ons voor- gingen. Daarom stel ik mij voor, dat straks op de herfstvergaderingen van onze Schoolvereenigingen, van onze Kiesvereenigingen, van onze Jongelings- vereenigingen de herinnering aan de toelands- koming van de Wet-Mackay een apart punt van bespreking zal uitmaken.

We hebben hierover leetuur genoeg en als zeer geschikt noem ik nu het juist verschenen boekje van Ds Vreugdenhil. Hij toont ons daarin aan, dat de worsteling voor de School met den Bijbel na de wet van 1878 door Minister Kappeyne van de Coppello zeer moeilijk werd gemaakt. Hadden we tot 1857 gestreden voor de vrijheid, toen was de vraag naar de rechtsgelijkheid naar voren geko- men. En in plaats van die nader te brengen had de wet van 1878 door de groote begunstiging van de Openbare school onze scholen in slechter con- ditie gebracht. De „Scherpe Resolutie“, dat was de naam die de Wet-Kappeyne verdiende.

Ons volksdeel wanhoopde echter niet. De strijd werd voortgezet en toen op 12 Maart 1888 de par- tijen van de rechterzijde bij de Kamerverkiezingen de overwinning hadden behaald, kon het eerste Christelijk ministerie optreden (1888—1891). Al spoedig kwam dit Ministerie-Mackay met een wets- voorstel inzake het Lager Onderwijs. De mogelijk- heid van subsidie voor de Bijzondere School werd geopend en ofschoon de voorgestelde bedragen oorspronkelijk slechts klein waren, scherp werd er nog gestreden. Niemand minder dan Kappeyne van de Coppello hield een felle rede en verweet aan Mackay en zijn vrienden: „Zij die plachten er zich op te beroemen, kinderen der fiere Geuzen te zijn, houden van hun wakkere voorvaders niets over behalve den bedelnap“.

Is het niet ontstellend, dat er zulke woorden worden gebruikt, wanneer er een begin van recht zal worden gedaan aan andersdenkenden? Maar ook in het liberale kamp werden andere stemmen gehoord. Uit het boekje van Ds Vreugdenhil haal ik deze woorden aan van Dr Mees: „Het aantal van hen, die uit eigener beweging bezwaren heb- ben tegen de Openbare school, is groot genoeg om van onze zijde ernstig met die bezwaren reke- ning te houden en te doen wat in ons vermogen is, om daaraan tegemoet te komen. Er is hier inderdaad m.i. een vrijzinnig beginsel in het spel. Ik voor mij zal nimmer mijn vrijheid van denken door iemand laten belemmeren, maar evenzeer wensch ik te eerbiedigen de overtuiging van ande- ren, al sta ik zoo ver mogelijk van hen af, — zolang zij niet de alleenheerschappij willen voe- ren. Wij staan thans voor het feit, dat met aan- drang subsidie wordt verlangd. En nu geloof ik, dat er bij den toestand, waarin de gemoederen van velen in het land verkeerden, geen principiël bezwaar van onze zijde behoeft te bestaan, om daartoe mee te werken.“

En zoo is dan de Wet-Mackay tot stand geko- men. Het beginsel werd daarmee aanvaard, dat de Overheid mede mag bijdragen aan de instand- houding van het Bijzonder Onderwijs. Dat be- ginsel heeft doorgewerkt en heeft zijn konsekwente toepassing gevonden in de Wet-De Visser van 1920.

De geschiedenis van de vrije school in Neder- land is een schoone geschiedenis. Ze getuigt van worstelingen in het gebed, van opofferingen van hen, die het noodige zelf nauwelijks hadden. Daar- om mogen we die historie niet vergeten. Die moet ook verteld worden aan de kinderen. Moge dan het boekje van Ds Vreugdenhil daaraan dienst- baar worden en getuige het jaar 1939 ruimschoots van de dankbaarheid van het Christenvolk van Nederland, dat in zijn scholen met den Bijbel een onschatbaar voorrecht geniet, ten einde de kin- deren van der jeugd aan te kunnen onderwijzen naar den eisch van Gods Woord.

Gr.

G. MEIMA.

PERSSCHOUWTE

Zelfstandigheid, en nog wat

We zijn dr W. A. v. Es nog een antwoord schuldig. Hij schrijft in „Geref. Kbl. Leeuwarden“:

Het komt ons voor, dat het voor de rust en de vreed- zame ontwikkeling van onze kerken heel nuttig zou zijn, zoo er, ook bij het bestaan van „meeningsver- schillen“, wat meer geleet werd, op hetgeen waarin men het onder ons eens is, dat in veelheid en waarde, waarover verschil is, Gode zij dank, nog heel wat over- treft.

Ik kan die uitlating appreciëren, maar ik vind, dat ze wat laat komt. Als dr v. Es eerder daaraan gedacht had, zou hij prof. Hepp's brochures met die meerdere voorzichtigheid hebben gerecenseerd, welke van dr v. Es in zijn dubbele qualiteit van curator der V.U. en van Kampen had mogen verwacht worden. Thans heeft

hij hetwat al te vlug een hoogleeraar der V.U. tegen een van Kampen geholpen; en ik vind dat, bij zóoveel fouten als door eerstgenoemde begaan zijn, een vreemd doen van een curator van Kampen. Als dr v. Es eens evenveel nota genomen had van wat ik tegen prof. Hepp's brochure IV aanvoerde, als hij het ditmaal van mijn opmerkingen over Kampen's zelfstandigheid doet, dan had hij eerder meegeholpen aan „de rust en de vreedzame ontwikkeling van onze kerken“.

Zijn opschrift boven het door ons met instemming geciteerde artikel „tout comme chez nous“ nader ver- duidelikkende, merkt dr v. Es op:

We zwezen op in Amerika gerezen verschillen omtrent de leer der algemeene genade: „tout comme chez nous“, „geheel als bij ons“.

Ook daar loopt naast de dogmatische kwestie, een kerkrechtelijke, omdat meerdere vergaderingen meen- den de bevoegdheid te hebben niet alleen predikanten maar ook kerkeraden af te zetten. Een kwestie, die toch waarlijk ook onder ons niet vreemd is: „tout comme chez nous“, „geheel als bij ons“.

Zelfs was het daarom in Amerika in de kwestie der algemeene genade reeds tot afzettingen en tot schou- ring gekomen, en wij waarschuwen daarom voor- zichtig te zijn.

Prachtig; daarover zijn we het dus eens. Moge 't zoo blijven in Sneek.

Thans nog iets over de „zelfstandigheid“ van het Kamper theologisch onderwijs. Dr v. Es deelt mede, hoe hij destijds mijn desbetreffende uitlating heeft „aange- voeld“:

We hadden zijn woorden zoo aangevoeld, dat hij bij de zelfstandigheid der ontwikkeling dacht aan een andere inrichting van Hooger onderwijs, waar ook de theologie beoefend werd, en in welke beoefening onze kerken ook, en dit niet zoo weinig, belang heb- ben, en ook belang stellen. Wij zijn namelijk van meening, dat het van het hoogste belang is voor onze kerken, en dat het ook overeenstemt met wat daar- over in onze kerken vrij algemeen wordt gevoeld, dat onze theologische hoogleeraren te Amsterdam en te Kampen niet tegenover of zelfs naast elkander een „zelfstandige“, maar in hartelijke eenheid een „ge- meenschappelijke ontwikkeling der theologie“ na- streven. Dit sluit dan, hoe ongewenscht ook, niet altijd meeningsverschillen uit. Doch vooral dat Kampen een „zelfstandige theologie“ zou hebben te „beoog- en“, deed ons schrikken, scheen voor de gezonde, en vreedzame ontwikkeling van onze kerken en de Geref. theologie niet zonder gevaar.

Prof. S. heeft ons echter in dit opzicht omtrent zijn bedoelen door zijn ophelderingen gerustgesteld.

Laat me, hoe onaangenaam het ook is, dr v. Es' gevoel van gerustgesteld-zijn toch nog even mogen in de crisis brengen; niet opdat het verdwijne, doch opdat het op m.i. betere gronden, en daarop alleen ruste. Als ik spreek van zelfstandigheid van Kampen, denk ik aan- vankelijk aan niets bepaalds, dus ook niet aan een of andere bevriende inrichting (de V.U.). Maar als in bepaalde gevallen die bevriende inrichting een verkeerd kant uitgaat, dan kan, niet uit zelfstandigheids- ziekte, doch ter wille van kerken en theologie, in be- paalde gevallen een zelfstandige ontwikkeling „beoogd“ moeten worden. Met precies dezelfde vrij- moedigheid, als waarmee in „Paedagogisch Tijdschrift“ de cursisten van prof. Waterink worden geïnstrueerd tegen een óók aan de V.U. in twee faculteiten gedoceerde wijsbegeerte! Ik wil dr v. Es niet verhalen, dat dit thans het geval is. Ik meen, dat in kerkrechtelijk opzicht (en de dogmatiek krijgt ten deele daarmee ook te doen) en in dogmatisch opzicht de V.U. thans een verkeerd kant uitgaat. Wat prof. Hepp schrijft over de intuïtie, bestrijd ik. De lijn, die al bewuster door- getrokken wordt, van zijn dissertatie over het algemeene getuigenis des H. Geestes tot die van dr Prins over het geweten, acht ik onjuist, en zal ik niet mede kunnen helpen trekken. En zoo is er meer. Ook de verbondsleer zal ik in overeenstemming met de theologen uit den bloeitijd, en dus in tegenspraak met prof. Hepp (blijkens diens publicaties) en anderen hebben voor te stellen. Mijn studenten vind ik minstens evenveel respect waard, als prof. Waterink zijn cursisten.

En ik vraag me af, waarom dr v. Es nu zoo „schrikt“ als speciaal Kampen zelfstandigheid beoogt. Hij schrijft graag vreedzame samenwerking te willen zien. Goed. Maar het zal hem niet ontgaan kunnen zijn, dat niet ik prof. Hepp aanviel, doch deze mij. Dat is voor wie vreedzame ontwikkeling wil, dan toch allereerst oor- zaak van „schrik“. In steen van schrikgebaren zagen we evenwel bij dr v. Es applausbewegingen, toen prof. Hepp van wal stak. Ik versta dat niet. Evenmin versta ik, waarom hij schrikt, als Kampen zou opponeeren tegen een deel der professoren aan de V.U., terwijl dr v. Es met geen woord van eenigen schrik gewaagt, nu min- stens twee, zoo niet drie hoogleeraren der V.U. (de H.H. Hepp, Waterink, en ook Kuyper) in brochures, kranten- artikelen, en een paedagogisch tijdschrift opponeeren tegen andere hoogleeraren der V.U. (wijsbegeerte der wetstidee). Die hoogleeraren werken met één der door hen bestreden samen aan de opleiding van dominees (de H.H. Hepp, Waterink, maar ook Vollenhoven!) Als dr v. Es samenwerking wil, laat hem dan beginnen bij het begin, en dus vragen, of de aanvallen van prof. Hepp op goede gronden rustten. Zoo ja, hij blijve hem steunen. Zoo neen — en ik bood materiaal genoeg — laat dr v. Es dan royaal zeggen: de harmonie is veels- zins onnooedig verstoord. De curator van Amsterdam en Kampen moet niet Kampen aansprakelijk stellen voor oorzaken van „schrik“, als ze zoo apert liggen voor rekening van Amsterdam. Zóó stond het in de huidige meeninggeschillen. Als dr v. Es schrikt, dan schrikke hij voor het minst over het gebrek aan samenwerking

aan de V.U. zelf. En spreke nu óók eens daarover in zijn kerkbode.

Dr v. Es vervolgt:

Doch nu zitten we hierbij toch nog voor een groote moeilijkheid, en daarom ook onze bede om nog meer opheldering, zoo het mogelijk is.

„Zelfstandigheid“ kan toch niets anders beteeken- en, dan door niets buiten zich bepaald, dus „vrijheid“, waarvan dan het „gevoel“ te Kampen volgens Prof. S. zoo zelfs anderen overtreffend sterk is. Goed.

Goed? Neen, niet goed, geloof ik. Ik ken binnen den kosmos geen enkele „zelfstandigheid“, die „door niets buiten zich bepaald“ is. En ik verwerp elk in die richting uitgewerkt vrijheidsbegrip. Eén van beide: dr v. Es meent, dat de V.U. „zelfstandig“ is, of niet. Indien niet, hij zegge het. Indien wel, meent hij dan heusch, dat de zelfstandigheid der V.U. „door niets buiten zich bepaald“ is? Ik zou mijn contributie onmiddellijk intrekken, als die meening door de V.U. verdedigd werd. Maar het is zoo niet, bij mijn weten. Dr v. Es vervolgt:

Doch wanneer Prof. S. dan die zelfstandigheid van de ontwikkeling der theologie te Kampen nader gaat definiëren, dan spreekt hij juist niet van dit door- niets-buiten-zich bepaald-zijn, van die vrijheid dus, maar juist van hetgeen, waardoor zij wel bepaald is: het onderteekeningformulier der professoren, de geloofsbelijdenis der hoogleeraren als leden der kerk, en dan het niet door ons maar door prof. S. van aanhan- lingsteekens voorzien, en toch desniettemin voor ons niet bijzonder duidelijke abstracte begrip „studie“.

In het licht van mijn voorafgegaane opmerking zal het nu wel duidelijk zijn, dat ik mijnerzijds expres niet sprak van een door niets buiten zich bepaalde zelfstandigheid. Ik zou dat zeer bedenkelijk achten, en hoop, dat dr v. Es dat ook zal gaan doen.

We lezen verder:

Doch van de Kerken, wier school Kampen toch is, sprak de hoogleeraar niet.

Hoe nu? Het onderteekeningformulier, en de geloofs- belijdenis der professoren, en de gereformeerde belijdenis, dat zijn toch kerkelijke zaken?

Dr v. Es vervolgt:

Wel van de Curatoren (sprak K. S.), die ten dien aanzien volgens den hoogleeraar, niets te bepalen heb- ben, hoewel toch juist volgens het reglement der School door de Kerken de verzorging der School aan hen is opgedragen en ook zij juist hebben toe te zien, dat alles uit het onderwijs gewoerd blijve wat afbreuk zou doen aan de belijdenis der kerken (Regl. der School, art. 5).

Neen, ook de curatoren hebben die zelfstandigheid niet te bepalen. Ze hebben alleen maar toe te zien, dat tegen de door de kerken gegeven nadere bepalingen der zelfstandigheid niet gezondigd wordt; niet door professoren b.v. Of niet door bepaalde bladen. Prof. Greijdanus heeft eens als rector zich groepen gevoeld op te komen tegen „De Heraut“, toen dit blad de in 1893 gegeven nadere bepaling van Kampen's zelfstandigheid niet daadwerkelijk erkende. Ook van de curatoren van Kampen qualitate qua zou zulk een handhaving van die nadere bepaling van 1893 tegenover „De Heraut“ en zulke samenwerking met den rector van destijds wel te verwachten zijn geweest — in het afgetrokken. Hoewel, — in de Handelingen lezen we daarvan niets. Wij constateeren, doch accu- seeren ook nu niet.

Dr v. Es zegt voorts:

En volgens prof. S. (hebben) zelfs de hoogleeraren niet (te dien aanzien te bepalen) hoewel de eventuele „zelfstandige ontwikkeling der theologie“ toch juist van hen verwacht zou moeten worden.

Neen, natuurlijk niet. Als de hoogleeraren zich vrij- willig binden aan de door de kerken reeds gegeven nadere bepaling der zelfstandigheid van hun werk, heb- ben zij zelf niets te dien aanzien te bepalen, doch al- leen maar het bepaalde, en door hen aanvaarde in goede trouw uit te voeren. Zij in het hunna, de curatoren weer in het húnne. Een hoogleeraar, die niet „zelf- standig“ werken zou, zou zondigen tegen de kerkelijke bepaling van 1893 (wetenschappelijke studie der Theologie).

Verder:

Maar dan ook niet de Kerken zelf, hoewel die het toch juist zelf zijn, die de School tot een bepaald doel, namelijk de opleiding tot den dienst des Woords onderhouden (art. 2)?

De kerken behoeven niet meer te bepalen, want ze hebben al bepaald (1893). Ze hebben alleen nog maar uit haar eigen bepalingen de consequentie te trekken (b.v. practische erkenning van het promotierecht, en daardoor vergemakkelijking van de „wetenschappelijke studie der theologie“, overeenkomstig vroegere wenschen van voormalige curatoren).

Verder:

Of is het misschien de bedoeling van den hoogle- raar hiermede zich los te maken, of zich los te ver- klaren van de bekende leuze „voor de Kerk door de Kerk?“ Dit zou zeker van geen geringe betekenis zijn. Doch het zou o.i. dan toch ook zijn nut kunnen heb- ben, al was het maar om de bestaande situatie zuiver te stellen, zoo de hoogleeraar zich daarover duidelijk uitsprak. Ook met het oog op hen, die deze leuze nog altijd wel hanteeren.

Ik meen, dat de kerken en haar school zeer veel te danken hebben aan de „hanteerders“ der „leuze“ hier bedoeld. Anders was veel onrecht straffeloos gepasseerd. En ik zie geen enkele reden, om me los te maken